

FONDOVI EU-a I HRVATSKI MUZEJI: KAKO SU HRVATSKI MUZEJI ISKORISTILI FONDOVE EUROPSKE UNIJE?

MAJA KOCIJAN

Muzejski dokumentacijski centar

Koliko su i kako fondove Europske unije iskoristili hrvatski muzeji pitanja su na koja je Muzejski dokumentacijski centar (MDC) pokušao odgovoriti provođenjem ankete i prikupljanjem podataka o svim projektima u kojima su muzejske ustanove sudjelovale kao nositelji ili partneri, i to projektima koji su završeni, u tijeku ili tek prijavljeni na natječaje. Od 155 muzeja, koliko ih je upisano u Očevidnik muzeja, te muzeja, galerija i zbirki unutar ustanova i drugih pravnih osoba, a kojima smo se u našoj anketi obratili, uspjeli smo dobiti odgovore od 134 ustanove ili 86 %, od kojih je ukupno 55 ustanova odnosno 41 % sudjelovalo u projektima ili ih prijavilo. Prve tri i pol godine od pristupanja Europskoj uniji Republika Hrvatska iz europskih se fondova koristila tek nešto većim iznosom od onoga koji je uplaćivala. Korištenje fondovima EU-a, prije i nakon ulaska u Europsku uniju, pitanje je oko kojega se vode polemike, no bez obzira na različita tumačenja loših rezultata od 2016. godine bilježi se velik uzlet, gotovo udvostručenje povučenih sredstava, koja rastu paralelno s porastom objavljenih natječaja, većim administrativnim kapacitetima i informiranošću, ali i s boljim

novčanim i administrativnim potporama prijaviteljima.

U analizi projekata nismo se bavili kriterijima kao što su doprinos nacionalnim strategijama i strategijama EU-a, održivost, utjecaj na život građana ili stupanj inovativnosti, već nas je zanimalo što su naši muzeji sudjelovanjem u ovim projektima ostvarili – od ulaganja u obnovu zgrada i postava, preko digitalizacije muzejskih sadržaja, do razvoja istraživačke, izložbene, izdavačke i obrazovne djelatnosti. Izdvojili smo ogledne projekte koji doprinose jačanju muzejske infrastrukture, one koji ostavljaju trag i koji će imati dugogodišnji utjecaj na muzejsku djelatnost, ukazati na kreativne potencijale, a istodobno i na segmente muzejskog rada kojima vrijeme nameće nužnost promjena.

NOVI MUZEJI, OBNOVA MUZEJA I MUZEJSKIH POSTAVA

Ulagачkim projektima, odnosno mogućnošću osmišljavanja projekata kojima bi se s pomoću sredstava iz fondova EU-a sufinancirala obnova muzejskih zgrada i/ili izrada novih stalnih postava, muzeji su se u razdoblju do 2013. godine slabo koristili, no tri godine poslije poziv za ulaganja u baštinske projekte, koji je objavljen 2016., pokazao je da sve više muzeja vidi svoju priliku za obnovu u korištenju fondovima EU-a.

Prvi takvi projekti pokrenuti su u Stubici i Zadru. Muzeji Hrvatskog zagorja prijedlogom izgradnje (2014. – 2016.) novog **Studija Galerije Antuna Augustinčića u Klanjcu**¹ dobili su novi, višenamjenski

¹ *Studio Galerije Antuna Augustinčića. // Galerija Antuna Augustinčića. Dostupno na: <http://>*

Studio Galerije Antuna Augustinčiča, Klanjec. Foto: Iva Validžija, MDC

Studio Galerije Antun Augustinčič, Klanjec – nova čuvaonica. Foto: Iva Validžija, MDC

prostor u kojemu se nalaze zatvorena i otvorena muzejska čuvaonica, restauratorska, stolarska i fotografska radionica, prostor za povremene izložbe, knjižnica, digitalni katalog i arhiv te multimedijaska polivalentna dvorana. Novi Studio Galerije Antuna Augustinčića omogućio je rad s različitim skupinama korisnika uključujući i osobe s invaliditetom.

Iznos odobrenih sredstava iz Operativnog programa *Regionalna konkurentnost 2007. – 2013.* iznosio je 19,9 milijuna kuna. U istom razdoblju od 2014. do 2016. godine Muzeji Hrvatskog zagorja dobili su i 800 000 kuna za projekt **Dvorra Veliki Tabor – Opremanje i uređenje kompleksa dvora kao muzejskog prostora** – kojim se trebala izraditi projektna dokumentacija za opremanje i uređenje kompleksa dvorca.²

Projektom *Obnova i turistička valorizacija kulturno turističkog kompleksa Kneževa palače³ u Zadru*, koji je među prvima u Hrvatskoj odobren za financiranje iz strukturnih fondova EU-a na natječaju za razvoj poslovne infrastrukture iz Operativnog programa *Regionalna konkurentnost 2007. – 2013.*, učinjen je prvi veliki korak u obnovi kompleksa dviju zadarskih palača⁴ kojim je, među ostalim, **Narodni muzej iz Zadra** dobio

www.gaa.mhz.hr/studio-galerije-antuna-augustincica-s68 (pristupljeno 10. travnja 2017.).

² *Obnova Velikog Tabora. // Dvor Veliki Tabor.* Dostupno na: www.veliki-tabor.hr/o-muzeju/pregled/obnova-velikog-tabora (pristupljeno 13. travnja 2017.).

³ *O projektu. // Kneževa palača.* Dostupno na: www.knezeva.hr/o-projektu (pristupljeno 10. travnja 2017.).

⁴ *Odjel Kneževa palača. // Narodni muzej Zadar.* Dostupno na: <http://nmz.hr/odjeli/knezeva-palaca> (pristupljeno 10. travnja 2017.).

izložbene prostore za svoju bogatu građu. Provedba projekta započela je u jesen 2014. godine, a vrijednost EU-ova sufinanciranja iznosila je gotovo 36 milijuna kuna. U novootvorenim prostorima od početka 2017. predstavljena je građa četiriju odjela Narodnog muzeja s tisuću od 80 000 predmeta iz fundusa te ustanove. Gradu Zadru, zajedno s Narodnim muzejom, Turističkom zajednicom grada Zadra, Sveučilištem u Zadru i Agencijom za razvoj Zadarske županije, odobren je i projekt obnove **Providurove palače** i uređenja zadarskih bedema čime će se dobiti dodatni muzejski prostori za suvremenu prezentaciju kulturne baštine. Za ovaj projekt, vrijedan 66,4 milijuna kuna, odobreno je 56,4 milijuna kuna bespovratnih sredstava.

Etnografskomu muzeju u Zagrebu 2016. godine odobrena su sredstva iz fondova EU-a za projekt izrađen u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom pod nazivom *Obnovljena baština za pametan i održiv razvoj u hiperpovezanom svijetu*. Projektom sveobuhvatne obnove i izrade novog postava Etnografskog muzeja⁵ obuhvaćena su tri objekta upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske: zgrada Etnografskog muzeja, dvije zgrade Hrvatske gospodarske komore te budući interpretacijski prostor Etnografskog muzeja u dvorišnoj zgradi u Ulici Andrije Kačića Miošića 9.

Projektom koji je Etnografski muzej predložio uz podršku Grada Zagreba i sudjelovanje Hrvatske gospodarske komore obnovit će se i opremiti objekti

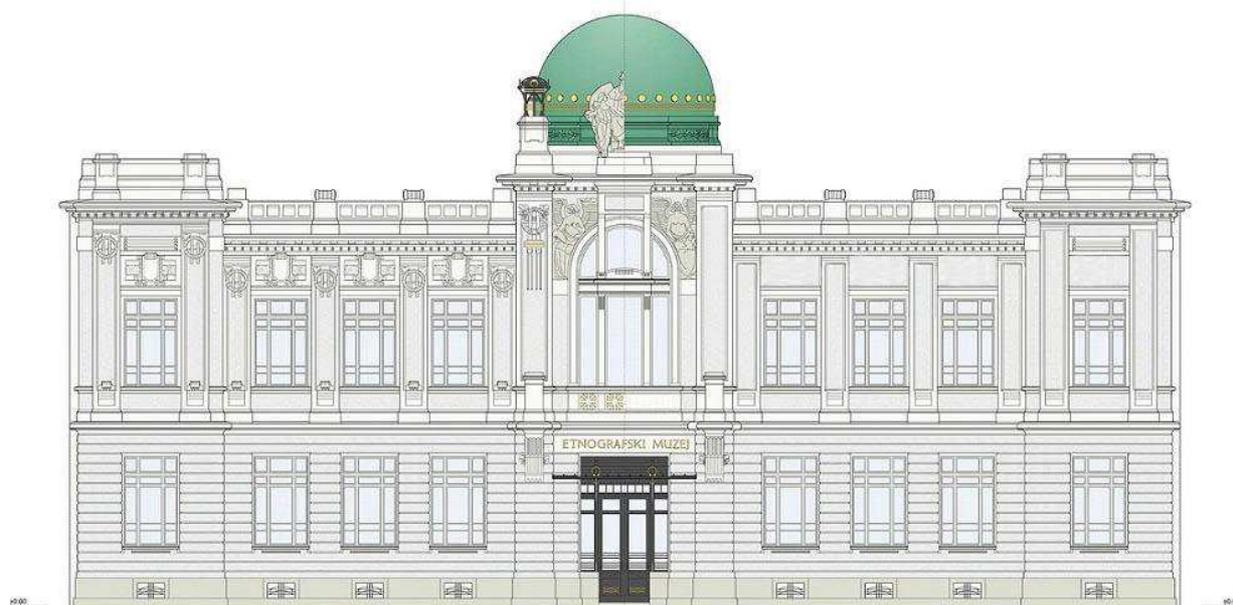
⁵ *Projekt obnove EMZ-a. // Etnografski muzej Zagreb.* Dostupno na: <http://emz.hr/Projekt%20obnove%20EMZ-a> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Obnova Kneževe palače Zadar – fragmenti plastike, iz fotodokumentacije Narodnog muzeja Zadar

Prvi kat Kneževe palače nakon obnove - novi postav Narodnog muzeja Zadar, iz fotodokumentacije Narodnog muzeja Zadar

Projekt obnove Etnografskog muzeja Zagreb – glavna fasada zgrade muzeja, iz dokumentacije Etnografskog muzeja Zagreb

Etnografskog muzeja u Zagrebu te dio objekta Hrvatske gospodarske komore u cilju, kako to stoji u obrazloženju, stvaranja prostorne, sadržajne i funkcionalne cjeline utemeljene na etnografskoj kulturnoj baštini i gospodarstvu Republike Hrvatske. Etnografski muzej dobit će nove prostore, postav i čuvaonice, a jedna od najljepših secesijskih zgrada u Zagrebu bit će u potpunosti obnovljena. Za izradu projektne dokumentacije iz fondova EU-a odobreno je sufinanciranje od 80 % ili 4,8 milijuna kuna (Europski strukturni i investicijski fondovi, Operativni program *Konkurentnost i kohezija*), a u planu je da se s tom dokumentacijom prijavi i za dodjelu sredstava iz europskih fondova za provedbu cijelog ulaganja. Ukupna vrijednost ulaganja procjenjuje se na oko 90 milijuna kuna.

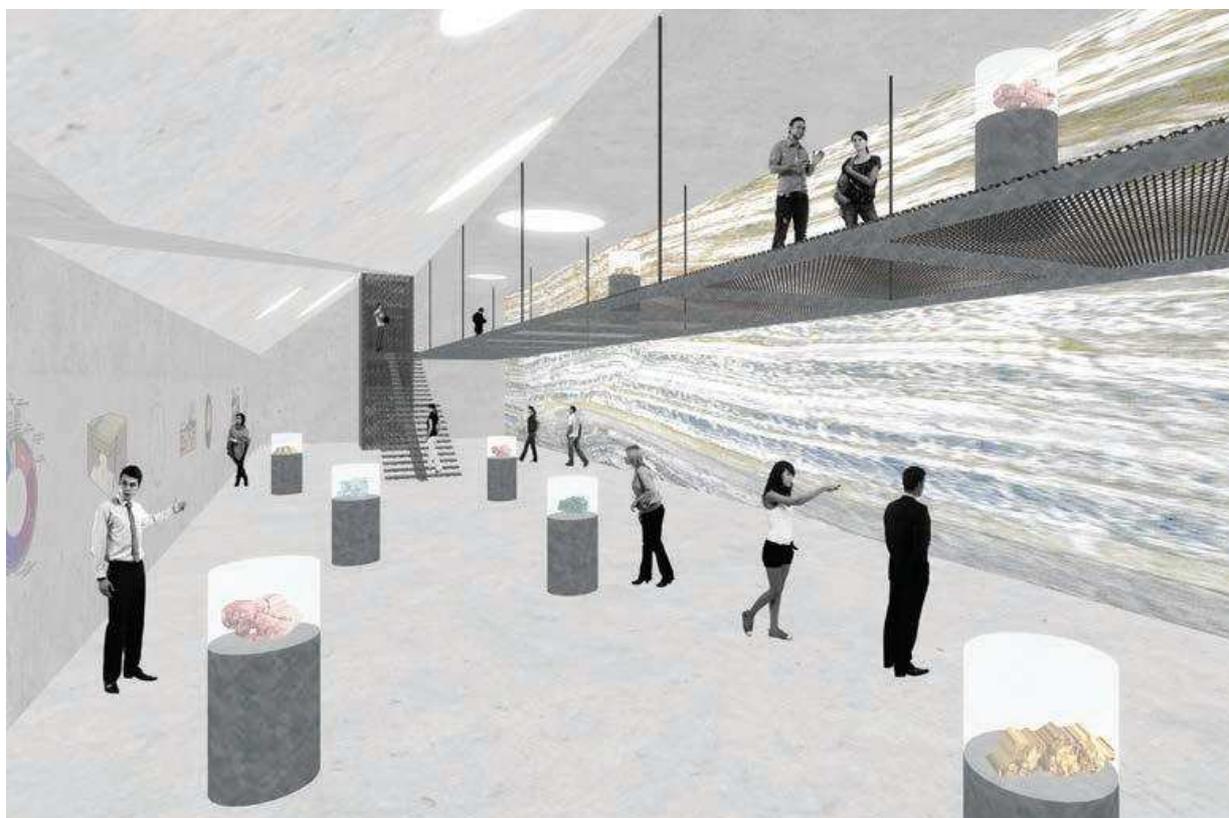
Još jedan zagrebački muzej dobio je 2016. godine sredstva za izradu projektne dokumentacije – riječ je o prijedlogu novoga Hrvatskog prirodoslovnog muzeja. Prema projektu **Hrvatskoga pri-**

rodoslovnog muzeja⁶ i Grada Zagreba Muzej bi trebao dobiti, uz novi stalni postav, novu suvenirnicu, multimedijску dvoranu, ugostiteljske sadržaje te novu čuvaonicu izmještenu u novodobiveni prostor u krugu Tehnološkog parka Novi Petruševac. Time bi, prema riječima ravnateljice prof. dr. sc. Tatjane Vlahović, Hrvatski prirodoslovni muzej nakon cjelovite rekonstrukcije te 170 godina brige za prirodoslovljem i prezentacije u neodgovarajućem prostoru postao ogledni prirodoslovni centar i muzej 21. stoljeća. Projektu novoga Hrvatskog prirodoslovnog muzeja za izradu dokumentacije odobreno je 3,7 milijuna kuna iz fondova EU-a, a vrijednost cijelog projekta procjenjuje se na oko 70 milijuna kuna, koli-

⁶ *Hrvatski prirodoslovni muzej obnavlja dvorac Amadeo EU sredstvima.* // Hrvatski prirodoslovni muzej. Dostupno na: http://www.hpm.hr/Doga%C4%91anja/Najava/Hrvatski%20prirodoslovni%20muzej%20obnavlja%20dvorac%20Amadeo%20EU%20sredstvima_3727 (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Prikaz atrija - Idejno rješenje rekonstrukcije zgrade i stalnog postava Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja - autori Rako i Ilić, 2014.

Postav geologije - Idejno rješenje rekonstrukcije zgrade i stalnog postava Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja - autori Rako i Ilić, 2014., iz dokumentacije Hrvatskog prirodoslovnog muzeja.

ko bi stajala potpuna rekonstrukcija palače Amadeo, dogradnja staklenog aneksa zgrade u park-šumi Tuškanac, opremanje obnovljenog objekta, izmještanje čuvonica te izrada novoga stalnog postava koji će dobiti znatno veći prostor od sadašnjega.

I **Tehnički muzej Nikola Tesla** iz Zagreba nada se rješavanju infrastrukturnih problema i novom postavu u kojemu bi mogao izložiti građu koja je sada nevidljiva. Prijavio je projekt izrade dokumentacije potrebne za obnovu i uređenje zgrade, objekata nepokretne kulturne baštine (vanjskoga i unutrašnjeg prostora Muzeja), uz uvođenje novih sadržaja.

Muzeji Ivana Meštrovića dobili su 2016. godine sredstva za pripremu dokumentacije za provedbu projekta *Meštrovićev znak u Hrvatskoj* kojim će se ići u cjelovitu obnovu i unapređenje Meštrovićeve baštine – svih zgrada i postava koji čuvaju uspomenu na Meštrovićev privatni i umjetnički život. Početak ovako složenog projekta koji obuhvaća i arhitektonske i građevinske zahvate na svim zgradama kojima upravljaju Muzeji Ivana Meštrovića, a potom i sveobuhvatan rad na zaštiti, načinu izlaganja i novome muzejskom pristupu, zahtijeva financijski izazovnu dokumentaciju – nedostatak koji je dosad kolegama iz Muzeja Ivana Meštrovića bio velika zapreka za prijavu na bilo kakvu vrstu natječaja.

Iz Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija*, u kojemu je kulturna baština definirana kao područje koje je posebno važno za razvoj Hrvatske, Muzejima Ivana Meštrovića dodijeljena su bespovratna sredstva u iznosu od 3,3 milijuna kuna. Treba imati na umu, kako nam je rekla ravnateljica Muzeja Ivana Meštrovića Sandra Grčić Budimir, da je Muzej tre-

bao osigurati 20 % vlastitih sredstava što je u slučaju njihova projekta bilo više od 800 000 kuna.

Na istom natječaju EU-a *Priprema i provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine* milijun kuna dobio je **Muzej grada Kaštela** za izradu idejnoga i izvedbenog projekta novoga stalnog muzejskog postava u kaštelu Vitturi.

Projektom *Kulturno-turistička ruta Putovima Frankopana*, koji je prijavila Primorsko-goranska županija, a financiran je iz Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija*, **Prirodoslovni muzej Rijeka**, kao jedan od dvanaest partnera na projektu, s odobrenim proračunom od 2,6 milijuna kuna ostvarit će novi stalni postav u Kaštelu Zrinskih u Brodu na Kupi. U istom je kaštelu 2012. godine otvoren novi *Stalni izložbeni postav lovstva, šumarstva i ribolova*, a pet godina poslije započelo se s izradom još novijega stalnog postava koji bi do 2018. godine, *uz korištenje najsuvremenijih muzeografskih pristupa i tehnologija*, trebao prikazati *prirodnu baštinu Kupske doline i Gorskog kotara, od Kupe i života u njoj, goranskih šuma i njihovih stanovnika do najviših vrhova naših planina, govoriti o uvjetima života na različitim staništima, rijetkim i ugroženim vrstama, ali i o tradicijskom suživotu čovjeka i prirode na ovom području*.⁷ Naime, u dosadašnjem postavu cijeli jedan kat zauzimaju „autohtone“ goranske životinjske vrste – krokodili, žirafe, antilope i lavovi, odnosno zbirka lovačkih trofeja

⁷ *Prirodoslovnom muzeju odobreno financiranje 4 projekta.* // Primorsko-goranska županija. Dostupno na: http://www.pgz.hr/arhiva_novosti?newsid=4348 (pristupljeno 5. lipnja 2017.).

Novi prostori MMSU Rijeka – zgrada industrijskog kompleksa Rikard Benčić prije obnove, iz dokumentacije MMSU, Rijeka.

koje je po safarijima pobio bivši direktor Brodogradilišta *Viktor Lenac* Damir Vrhovnik.

Prirodoslovni muzej Rijeka sudjeluje u još jednom projektu – *KRAS'n'KRŠ*, koji se bavi očuvanjem prirodne i kulturne baštine krškog krajolika, s ukupnim proračunom od 11 milijuna kuna iz programa prekogranične teritorijalne suradnje *INTERREG V-A Slovenija – Hrvatska*. Muzej sa svojih odobrenih 2,3 milijuna kuna namjerava urediti interpretacijski centar planinskog krša u sklopu novog postava u Kaštelu Zrinskih u Brodu na Kupu, zatim interaktivni multimedijski dio postava u Rijeci, također na temu krša, a na području Platka edukacijsku stazu.

Još jednomu riječkom muzeju, **Pomorskomu i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja**, odobreno je 2,5 milijuna kuna za izradu dokumentacije za projekt revitalizacije Guvernerove palače u kojoj je smještena i Nugentova kuća u koju bi se trebao preseliti dio postava posvećen Lavalu Nugentu. **Muzej grada Rijeke** trebao bi do 2020. godine dobiti novu zgradu i postav u zaštićenoj zgradi Palače šećerane, sjedištu nekadašnjega industrijskog kompleksa Rikard Benčić, za što su također već odobrena sredstva. Sredstva za pripremu projektne dokumentacije za rekonstrukciju muzejske zgrade u iznosu od 1,4 milijuna kuna odobrena su **Muzeju likovnih umjetnosti iz Osijeka** u cilju obnove zgrade,

Projekt obnove dvorca Pejačević - Gradski muzej Virovitica, iz dokumentacije Gradskog muzeja Virovitica

zaštićenoga kulturnog dobra, i dobivanja nove zgrade, suvremenoga umjetničkog paviljona u dvorištu Muzeja, dok je **Gradski muzej Požega** pred prijavljivanjem projekta rekonstrukcije Muzeja i stalnog postava.

Programom *5 do 12 za Dvorac*, projektom obnove **dvorca Pejačević**⁸ i revitalizacije njegova perivoja do sredine 2019. godine, kasnobarokno-klasicističko zdanje, okruženo zaštićenim parkom, trebalo bi se obnoviti i postati suvremeni muzejski prostor. U njemu će se, prema odobrenom programu koji je sufinanciran iz fondova EU-a sa 66,5 milijuna kuna, osim namjenskih prostora (stalnog postava, čuvaonica i prostora povremenih izložaba **Gradskog muzeja Virovitica**) dobiti i polivalentna dvorana, prostor za pedagoško-edukacijske radionice,

prostor suvenirnice i turističke zajednice, kafić i restoran.

Gradski muzej Virovitica sudjelovao je u još jednom projektu kojim će se obnoviti zaštićeni spomenik **dvorac Janković** u Suhopolju. Za ovaj projekt odobrena su sredstva iz fondova EU-a u vrijednosti od 33,4 milijuna kuna, a njime će se obnoviti ruševni dvorac iz 18. st. i otvoriti Centar za posjetitelje – dvorac Janković.

Muzej Brodskog Posavlja u Slavonskom Brodu započeo je, zahvaljujući sredstvima Ministarstva kulture, ali i onima iz fondova EU-a, s prvom fazom obnove zgrade Muzeja, ustanove koja je još od Domovinskog rata bez stalnog postava jer je statika zgrade magistrata, u kojoj je Muzej smješten, narušena tijekom granatiranja. Završetkom prve faze projekta Muzej će dobiti oko 100 četvornih metara prostora za, kako kaže ravnateljica Danijela Ljubičić-Mitrović, privremeni stalni postav koji će omogućiti prikaz svih zbirki s naglaskom na onome što je posjetiteljima najzanimljivije – građanskoj povijesti do 20. st.

⁸ *Obnova dvorca Pejačević i revitalizacija Gradskog parka u Virovitici.* // Gradski muzej Virovitica. Dostupno na: <http://www.muzejvirovitica.hr/vijesti/816/> (pristupljeno 10. travnja 2017.).

Zahvaljujući projektu prekogranične suradnje Mađarske i Hrvatske pod nazivom *ILPAN (Industrial Legacy of Pannonia)*, čiji je cilj, osim zaštite i obnove, industrijsku baštinu pokazati kao novu turističku ponudu, prošle je godine obnovljena **zgrada Muzeja Belišće**⁹. Vrijednost radova (2,5 milijuna kuna) na zgradi Muzeja i dvjema najstarijim zgradama Belišća, od kojih je jedna dodijeljena Muzeju, većinom je financirana sredstvima Europske unije.

Zavičajni muzej Slatina projektom je prekogranične suradnje pod nazivom *Od carske željeznice do održivog razvoja turizma*, točnije povezivanjem triju naselja koja su nekoć bila povezana carskom željeznicom (Szentlőrinc u Mađarskoj te Našica i Slatine u Hrvatskoj), priskrbio sredstva za obnovu Muzeja u čijem se sklopu našla i soba Milka Kelemena, svjetski poznatog skladatelja rodom iz Slatine.

Muzej Cetinske krajine trebao bi također dobiti obnovljenu zgradu i novi izložbeni postav. Integriranim projektom *Sinj u sridu* (2014. – 2018.) predviđeni su rekonstrukcija, uređenje i opremanje zgrade Palacina u kojoj se nalazi Muzej, ali i obnova kulturne baštine grada Sinja (tvrđave Kamičak sa zgradom Palacina, tvrđave Grad, Sinjske alke) za što je već odobreno 56,8 milijuna kuna iz fondova EU-a.

Dubrovačko-neretvanska županija iz Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija* osigurala je početkom 2017. godine bespovratna sredstva u iznosu od 27,7 milijuna kuna kojima će se u gradu

⁹ *Muzej Belišće*. // Grad Belišće. Dostupno na: www.belisce.hr/muzej-belisce/ (pristupljeno 10. travnja 2017.).

Palača Ismaeli-Gabrielis - Muzej grada Korčule.
Foto: Iva Validžija, MDC

Korčuli obnoviti kulturno dobro, palača Ismaeli-Gabrielis u kojoj je smješten **Muzej grada Korčule**¹⁰, zatim u Dubrovačkom primorju obnoviti župna kuća u kojoj će se uspostaviti zavičajna kuća Dubrovačkog primorja, te u Smokvici izgraditi **Muzej zlata i srebra Smokvice**. *Integriranim programom obnove kulturne baštine Grada Drniša*, kojemu su odobrena bespovratna sredstva u iznosu od 2,7 milijuna kuna, planira se otvaranje još jednoga novog muzeja. Dom kulture u Siveriću postat će **Muzej rudarstva**, koji bi posjetiteljima pružao informacije o bogatoj rudarskoj prošlosti

¹⁰ Županiji odobren projekt vrijedan 32,6 milijuna kuna. // Gradski muzej Korčula. Dostupno na: <https://www.gm-korcula.com/hr/novosti/79-zupaniji-odobren-projekt-vrijedan-32-6-milijuna-kuna> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Općine Siverić. Muzejski postav obuhvatio bi nekoliko tematskih cjelina: povijest rudarstva, rudarsku odjeću i opremu, geološka obilježja prostora, ulogu rudnika u razvoju kulturnoga i društvenog života, stare razglednice, fotografije, rudarske karte i rudničke dokumente.¹¹

I projektima u čijoj izradi nisu sudjelovali muzeji, već su ih osmislili i prijavili gradovi i općine, planiraju se novi muzeji. Općina Sutivan dobila je 2,4 milijuna kuna za izradu projektne dokumentacije za aktiviranje kulturne baštine (Kavanjinovi dvori, gospodarski i stambeni dio te magazin Ilić), a u planu je i osmišljavanje **Etnografskog muzeja** s Kavanjinovom spomen-sobom.¹²

Programom *Split – mjesto dodira sporta i kulture*, zasnovanim na obnovi kulturne baštine, Split je dobio 4,9 milijuna kuna bespovratnih sredstava kojima će se izraditi potpuna dokumentacija za buduća ulaganja u sportske i baštinske lokalitete, među kojima su i uređenje **Muzeja Poljuda** i interpretacijskog centra Hajduka, uspostava nekoliko *interpretativnih ruta sporta i kulture*, kojima se, kako piše u projektu, *obuhvaćaju značajna mjesta splitskog sporta i povezuju u integralnu cjelinu s kulturnom baštinom i suvremenom kulturnom produkcijom*, te

uspostava znanstveno-edukacijskog parka Antička luka.¹³

OBNOVA KULTURNE BAŠTINE

Kao što je vidljivo iz navedenih primjera, sredstvima iz fondova EU-a obnavljaju se ne samo postavi i zgrade u kojima se nalaze muzeji, nerijetko i same kulturna dobra, već se u suradnji s muzejskim ustanovama obnavlja i ostala ugrožena kulturna baština Republike Hrvatske – dvorci, palače, industrijska arhitektura i utvrde koje ovakvim integriranim projektima muzejskim ustanovama otvaraju i nove prostore za njihovu djelatnost.

Uz već spomenute projekte obnove Kneževe i Providurove palače u Zadru posebno se ističu tri projekta u kojima je kao partner sudjelovao **Muzej grada Šibenika**. Riječ je o obnovi i revitalizaciji triju šibenskih tvrđava. Projekt *Barone*¹⁴ povukao je iz fondova EU-a (IPA IIIC) gotovo 7,5 milijuna kuna, kao i projekt obnove i uređenja tvrđave sv. Mihovila¹⁵. Tvrđava Barone otvorena je početkom 2016. godine i već je u prvoj godini postojanja privukla 50 tisuća posjetitelja, dok je zajedno s tvrđavom sv. Mihovila (otvorenom 2014.) ostvarila gotovo pola milijuna posjeta. Prošle godine odobreno je još 41,4 milijuna kuna iz programa

¹¹ Potpisan Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za projekt „Integrirani program obnove kulturne baštine Grada Drniša“. // Grad Drniš. Dostupno na: <https://www.drnis.hr/aktualno/integrirani-program-obnove-kulturne-bastine-grada-drnisa> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

¹² Projektna prijava „Prijateljima vrata otvorena“ prošla 3. fazu. // Općina Sutivan. Dostupno na: <http://www.sutivan.hr/novosti/projektna-prijava-prijateljima-vrata-otvorena-prosla-3-fazu/> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

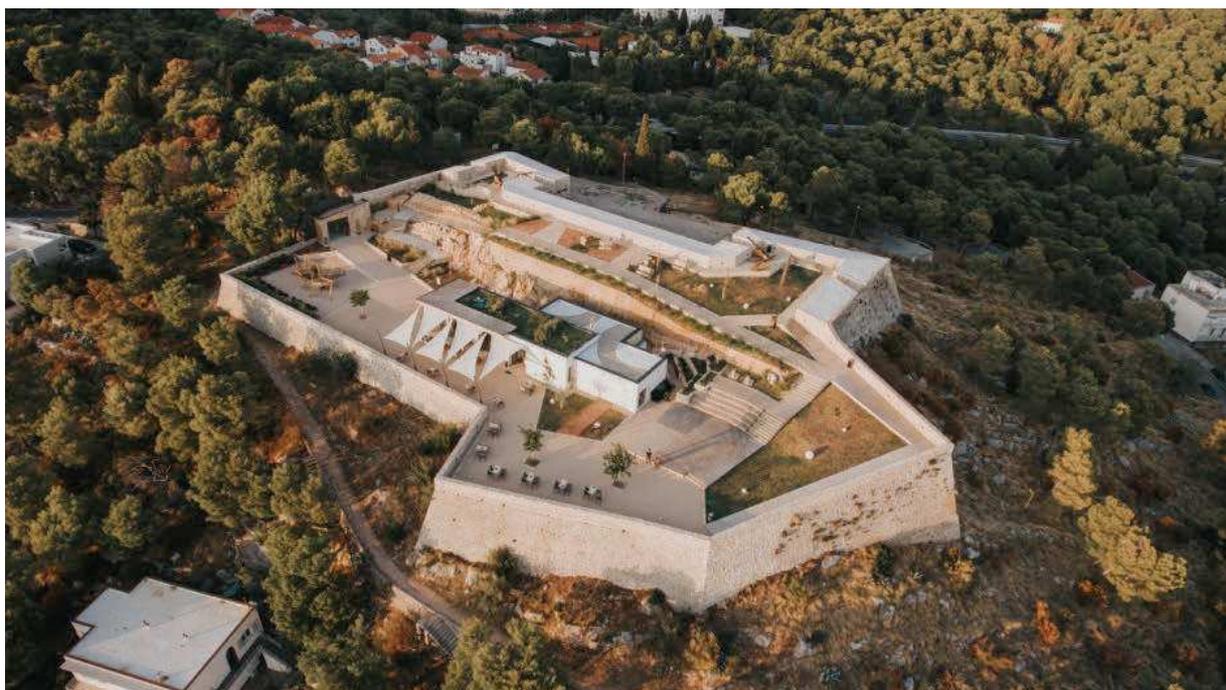
¹³ Gradu Splitu dodijeljeno gotovo 5 milijuna kuna za obnovu kulturne baštine. // Grad Split. Dostupno na: <http://www.split.hr/Default.aspx?art=8469> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

¹⁴ Revitalizacija tvrđave. // Tvrđava Barone. Dostupno na: <http://www.barone.hr/stranice/revitalizacija-tvr-ave/5.html> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

¹⁵ Revitalizacija tvrđave. // Tvrđava sv. Mihovila. Dostupno na: <http://svmihovil.sibenik.hr/?stranice=revitalizacija-tvr-ave&id=3> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Tvrđava Barone, Šibenik – prije obnove, iz dokumentacije Tvrđava kulture Šibenik

Tvrđava Barone, Šibenik – nakon obnove, iz dokumentacije Tvrđava kulture Šibenik

temeljenih na obnovi kulturne baštine kojima bi se do 2019. trebala obnoviti i revitalizirati i tvrđava sv. Ivana.¹⁶

¹⁶ Plan nabave za projekt Revitalizacija područja tvrđave sveti Ivan. // Grad Šibenik. Dostupno

I Šibenska biskupija nositelj je projekta kojemu je odobreno 30 milijuna kuna

na: <http://www.sibenik.hr/ai/plan-nabave-za-projekt-revitalizacija-podrucja-tvrdave-sveti-ivan> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Tvrđava sv. Mihovil, Šibenik – prije obnove, iz dokumentacije Tvrđava kulture Šibenik

Tvrđava Barone, Šibenik – nakon obnove, iz dokumentacije Tvrđava kulture Šibenik

bespovratnih sredstava. Riječ je o *Integriranom programu Civitas Sacra* kojim će se rekonstruirati palača Galbiani, a u njoj urediti interpretacijski centar posvećen UNESCO-ovu spomeniku, katedrali sv. Jakova. Projektom će se financirati i

obnova pokretnih spomenika kulture u vlasništvu Šibenske biskupije.¹⁷

¹⁷ Civitas Sacra. Dostupno na: <http://civitas.sacra.sibenska-biskupija.hr/> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

U sklopu spomenutog projekta *Sinj u sridu* predviđena je obnova i sinjskih tvrđava, a **Muzeju Međimurja** iz Čakovca odobren je osmi projekt¹⁸ – *Rekonstrukcija i revitalizacija fortifikacije Starog grada Čakovec u Muzej nematerijalne baštine* (2017. – 2018.). Spomenuti muzej, u sklopu rekonstruirane fortifikacije Staroga grada Čakovca, projekta kojemu je odobreno 34,6 milijuna kuna, imao bi devet muzejskih jedinica (demografija, školstvo, jezik i glazba, ples i glazbeni sastavi, zanati, međimurski mitovi i legende, poznati zatvorenici fortifikacije u povijesti, progoni vještica...).

Muzej Međimurja zajedno je sa slovenskim kolegama te **Muzejima Hrvatskog zagorja i Gradskim muzejom Varaždin** putem Operativnog programa *INTERREG V-A Slovenija – Hrvatska*¹⁹ prijavio je i program *Living Castles – Mreža živih dvoraca i ljetnikovaca kao oblika održivog turizma za očuvanje i promicanje kulturnog nasljeđa* čime bi sami muzeji ulaganjima u kulturnu baštinu dobili dodatne višenamjenske prostore za suvremenu prezentaciju i tumačenje baštine.

Uz dvorce Pejačević i Janković, koji su već ušli u obnovu, **Muzej Turopolja** sudjeluje kao partner u prijavi projekta obnove dvorca Lukavec, a **Etnografski muzej Istre iz Pazina** jedan je od partnera na projektu *KulTERRA – Revitalizacija istarskih kaštela Morosini-Grimani i Petrapilosa* u Svetvinčentu i Buzetu.²⁰

¹⁸ *EU projekti*. // Muzej Međimurja Čakovec. Dostupno na: mmc.hr/eu-projekti/ (pristupljeno 21. travnja 2017.).

¹⁹ *Interreg Slovenija – Hrvatska*. Dostupno na: www.si-hr.eu/hr2/ (pristupljeno 10. travnja 2017.).

²⁰ *Općina Svetvinčenat potpisala Ugovor na 22,6*

Na natječaju u sklopu Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.* odobreno je 19,2 milijuna kuna za potpunu obnovu i opremanje obaju kaštela u kojima će se, među ostalim, urediti i muzejski prostori (zbirka oružja Ferlin u kaštelu Morosini-Grimani).

Sredstvima iz fondova EU-a obnavljala se i **Kula Jankovića**²¹, koja se fondovima koristi i za organiziranje drugih aktivnosti – ljetnih škola, radionica i festivala, dok **Kninski muzej** očekuje da će s pomoću projekata Grada Knina započeti s obnovom tvrđave i samog muzeja. **Muzeju Sveti Ivan Zelina** odobreno je 1,7 milijuna kuna za projekt obnove Zelingrada kojim bi se obnovila utvrda, a u njoj dobio novi muzejski prostor sa stalnim postavom.

Grad Našice dobio je 1,8 milijuna kuna za pripremu projektne dokumentacije za obnovu dvorca Pejačević, dvorca Marka Pejačevića, kapele s grobnicom obitelji Pejačević i vile Greger kojom bi se oslobodilo prizemlje velikog dvorca za potrebe **Zavičajnog muzeja Našice**.

Gradski muzej Sisak i Gradska galerija Striegl svojim su prethodnim radom inicirali i „izborili“ se za projekt *Info centar industrijske baštine – Holandska kuća* kojim će se do 2019. godine obnoviti staro žitno skladište iz druge polovice 19. st., a na prostoru od 2000 četvornih metara dobiti izložbeni prostori za prezentaciju industrijske baštine grada,

milijuna – Uspjeh KulTERRE! // Općina Svetvinčenat. Dostupno na: <http://svetvincenat.hr/opcina-svetvincenat-potpisala-ugovor-na-226-milijuna-uspjeh-kulterre/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).

²¹ *Kula Jankovića*. Dostupno na: www.kulajankovica.hr (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Galerije *Striegl* i zbirke fonografa i gramofona sisačkog kolekcionara Velimira Krakera. Za ovaj najveći projekt u kulturi grada Siska iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova odobreno je 20 milijuna kuna.²²

I riječka industrijska baština obnavljat će se dijelom sredstvima iz fondova EU-a povučenim programima nastalima u partnerstvu s muzejima. Projekt pod nazivom *Prenamjena i revitalizacija ex bloka Rikard Benčić u Rijeci* obuhvaća revitalizaciju bivšega industrijskog kompleksa Rikard Benčić u centru Rijeke i prenamjenu objekata u kojima će se, među ostalim, naći i novi prostori **Muzeja grada Rijeke**, trenutačno smještenoga u premaloj zgradi u dvorištu Pomorskoga i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja. Muzej grada Rijeke uselit će se u prostore upravne zgrade, a dobit će i dio izložbenog prostora na brodu Galeb koji je također obuhvaćen ovim projektom. Projektom je Rijeka iz Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija* dobila gotovo 69 milijuna kuna.

U projektima čiji su nositelji gradovi, a muzeji nisu među istaknutim partnerima ili uopće nisu uključeni, naglasak je na gospodarskom vrednovanju baštine. No i u tim projektima, u planovima obnove i revitalizacije, planiraju se i novi izložbeni i muzejski prostori, doduše najčešće sve popularniji „interpretacijski centri“ ili „centri za posjetitelje“ kojima umjesto predmetne dominira virtualna (baština) stvarnost.

²² *Odobren projekt „Info centar industrijske baštine – Holandska kuća“*. // Gradski muzej Sisak. Dostupno na: <http://www.muzej-sisak.hr/article/608/odobren-projekt-info-centar-industrijske-bastine-holandska-kuca> (pristupljeno 11. travnja 2017.).

Grad Hvar osigurao je iz programa EU-a *Priprema i provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine* 3,3 milijuna kuna za ambiciozan projekt *Hvar – tvrđava kulture* kojim se ulazi u prvu fazu, izradu projektne dokumentacije za obnovu i revitalizaciju hvarske tvrđave Fortica, nekadašnjeg samostana Veneranda i utvrde na otočiću Galešnik te opremanje zgrade Arsenala. Za ostvarenje svega što je planirano trebat će još, kako kažu Hvarani, 30 do 40 milijuna kuna. A zamišljeno je sve, od obnove Fortice s nezaobilaznim 3D vizualizacijama, izložbenim prostorom za povijesne zbirke, zbirke amfora i nekadašnjeg zatvora, uz opremanje prezentacijskog centra pod nazivom *Priča o vinu otoka Hvara*, do obnove i opremanja ljetne pozornice na Venerandi, kao i središnjega izložbenog prostora Zbirke *Bučić* (povijest meteorologije), a za zgradu Arsenala, čiji se dovršetak planira krajem 2017. godine, predviđa se opremanje Centra za posjetitelje Grada Hvara, multifunkcionalne dvorane, izložbenog prostora te Kapetanske sobe – vijećnice.²³ Zanimljivo je da se u projektu o „hvarskim tvrđavama kulture“ ni ne spominju tamošnje „utvrde kulture“ – Riznica hvarske katedrale i Biskupski muzej, Zbirka Benediktinskog samostana sv. Ivana Krstitelja i sv. Antuna Opata te Zbirka umjetnina Franjevačkog samostana.

Za razliku od Hvara Općina Selca ušla je u projekt *Selca – kulturno srce Brača* s partnerom, Župnim uredom Gospe Karmelske, vlasnikom dijela nekretnina

²³ *Hvar postaje tvrđava kulture*. // Grad Hvar. Dostupno na: <http://www.hvar.hr/portal/hvar-postaje-tvrđava-kulture/> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

koje se planiraju obnoviti. Sredstva u vrijednosti od 2,2 milijuna kuna dobivena su za izradu projektne dokumentacije, a planira se obnoviti i revitalizirati lokalna kulturna baština, danas zapuštena i izvan funkcije: Didolića dvori, crkva Gospe Karmelske, crkva Krista Kralja i Park *Tolstoj*.²⁴

Obnovu sakralne baštine u svoj je projekt uključila i Općina Tučepi koja projektom *Sakralno-turistička ruta Tučepi* planira urediti arheološko nalazište pokraj crkve sv. Jurja, okoliše crkava sv. Roka, sv. Kate i sv. Mihovila, mjesno groblje pokraj crkve Male Gospe, sanirati unutrašnjost crkve sv. Ante Padovanskoga i osmisliti prezentacijski centar.

Grad Pazin, koji je za projekt revitalizacije baštine pod nazivom *KulTourSpirit* dobio 4,9 milijuna kuna iz Europskog fonda za regionalni razvoj, namjerava ta sredstva potrošiti na projektnu dokumentaciju za stvaranje **muzeja na otvorenome u starogradskoj jezgri** Pazina, projektnu dokumentaciju za dio pazinskog kaštela koji bi se uredio u **Kuću istarskih priča i legendi – suvremeni multimedijalni interpretacijski centar za nematerijalnu istarsku kulturnu baštinu**, kao i na dokumentaciju za uređenje **Arheološkog parka Dvigrad** s prezentacijskim centrom.²⁵

Obnovom **Novih dvora** u Zaprešiću također se planira dobiti i novi izložbeni prostor namijenjen prezentaciji povije-

sti obitelji Jelačić. Gradu je za izradu projektne dokumentacije odobreno 4,5 milijuna kuna, a za provedbu projekta bit će im potrebno, prema riječima gradonačelnika Željka Turka, između 80 i 100 milijuna kuna. Sredstva za izradu projektne dokumentacije u iznosu od 2,7 milijuna kuna dobio je i projekt obnove **ljetnikovca Sorkočević** u Komolcu u kojemu bi se nakon obnove trebali otvoriti muzej, škola starih zanata i drugi turistički sadržaji.

Lipik će projektom *Integrirani program obnove kulturne baštine Lipika*, za čiju je izradu projektne dokumentacije dobio 2,3 milijuna kuna, obnoviti dvije vile i perivoj, a u vili Zinka otvoriti **Interpretacijski centar termalne baštine Lipik**.

DIGITALIZACIJA KULTURNE BAŠTINE – OD ATENE DO PARTAGEA

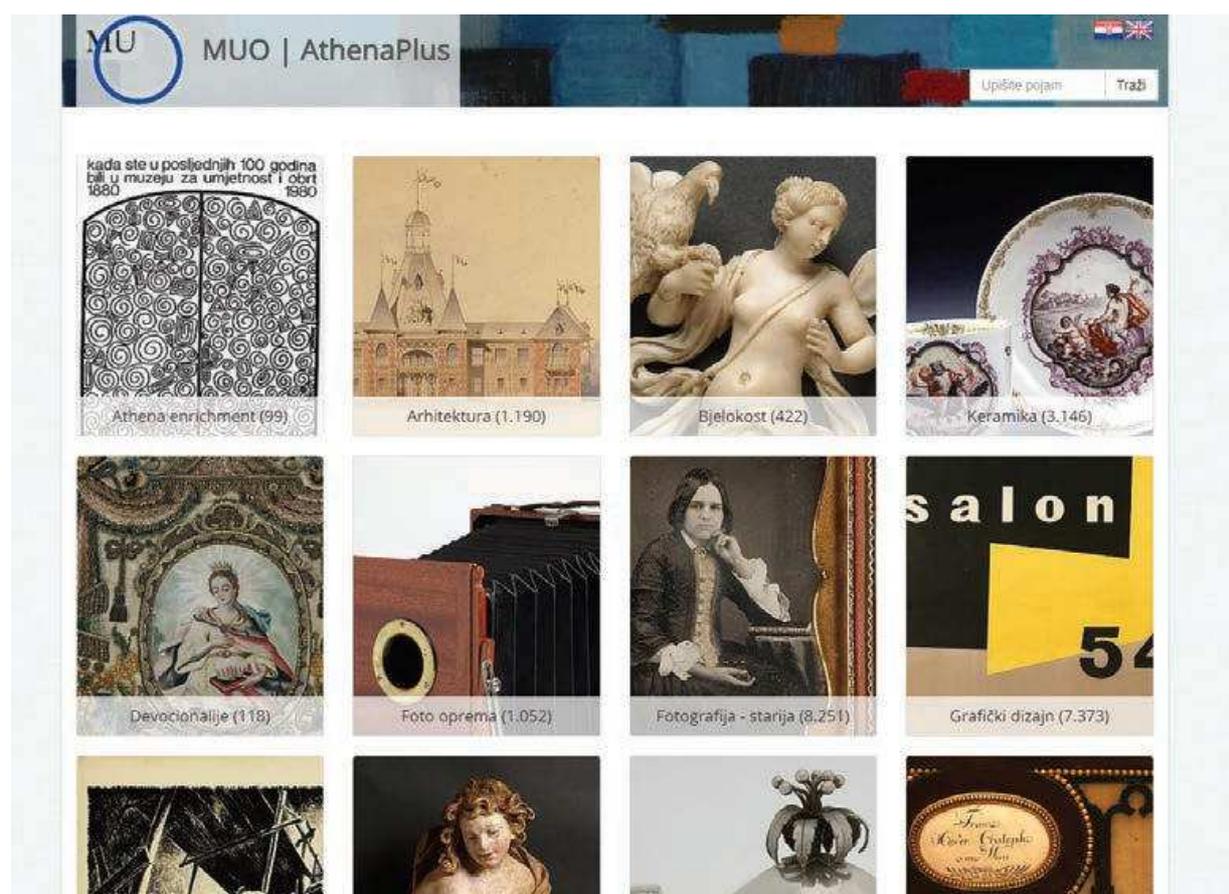
U području digitalizacije kulturne baštine među svim projektima EU-a u kojima su sudjelovali hrvatski muzeji ističu se dva u kojima je partner bio zagrebački **Muzej za umjetnost i obrt**. Riječ je o dva velika europska projekta kojima se nastojalo nacionalnu baštinu pojedinih europskih zemalja učiniti dostupnom korisnicima diljem svijeta, odnosno i stručnjacima i ustanovama koje se bave njezinim proučavanjem i široj publici radi popularizacije zajedničkoga europskog nasljeđa.

*AthenaPlus*²⁶ (2013. – 2015.) projekt je na kojemu se okupilo 40 partnera iz 21

²⁴ *Selca – kulturno srce Brača*. // Općina Selca. Dostupno na: <http://www.selca.hr/novosti/selca--kulturno-srce-braca.php#.WT5SIIISGPcs> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

²⁵ *KulTourSpirit*. // Grad Pazin. Dostupno na: <https://www.pazin.hr/gospodarstvo-financije/turizam/kultourspirit/> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

²⁶ *AthenaPlus*. Dostupno na: <http://www.athena-plus.eu/> (pristupljeno 14. travnja 2017.). MUO – *AthenaPlus*. Dostupno na: <http://athena.muo.hr/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).

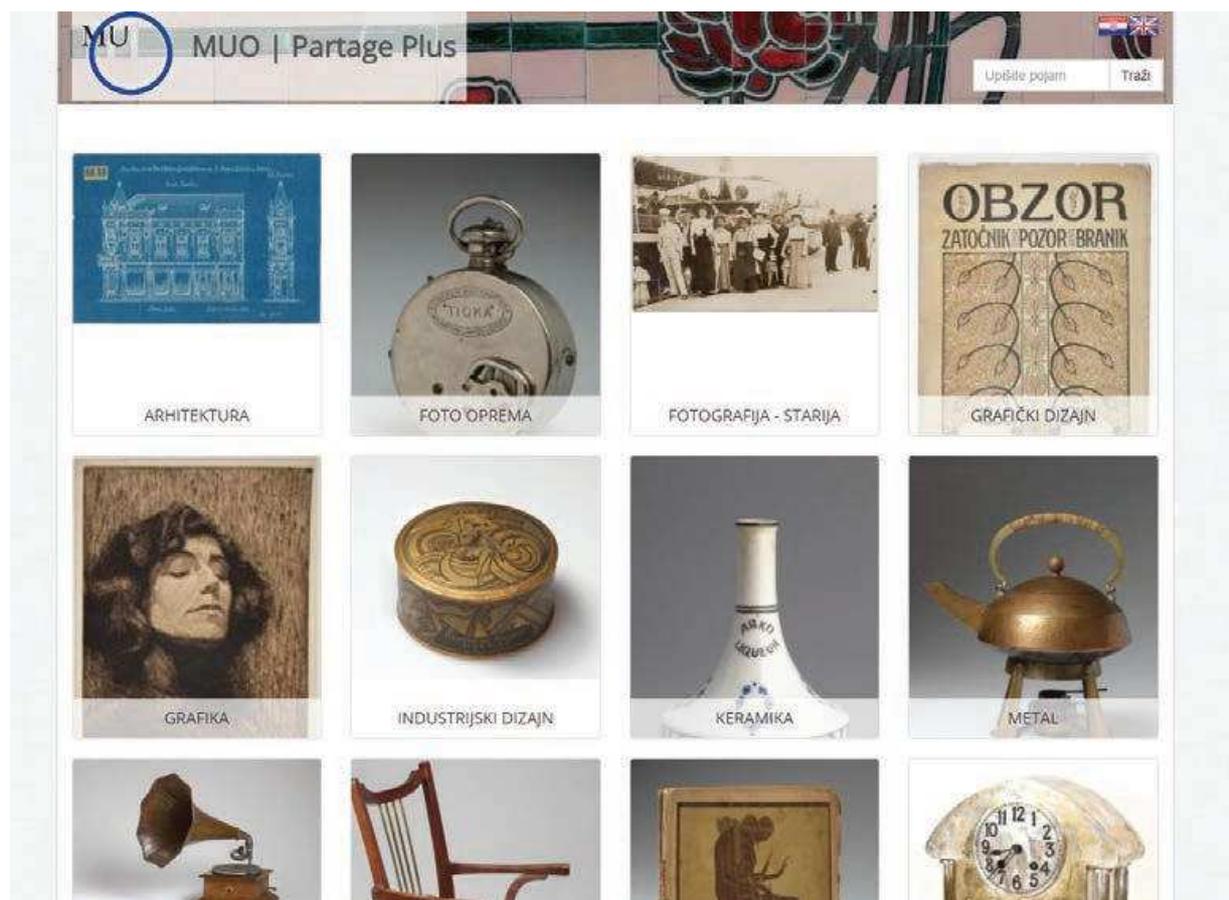

AthenaPlus – projekt pretraživanja digitaliziranoga kulturnog sadržaja na Europeani, MUO

europske države u cilju da se na temelju sustava i alata razvijenih ranijim projektom (*Athena*, 2008. – 2011.) omogući i učini dostupnom lakša objava i pretraživanje digitaliziranoga kulturnog sadržaja na Europeani, najvećoj europskoj internetskoj kulturnoj platformi. Ovim projektom objavljeno je 3,6 milijuna zapisa, najvećim dijelom muzejske građe, ali i sadržaja drugih ustanova poput knjižnica, arhiva, vladinih i privatnih organizacija.

Muzej za umjetnost i obrt Europeaninu je fondu pridodao više od 51 000 zapisa, a ujedno je testirao alat za izradu digitalnih izložaba i aplikaciju za mobilne uređaje koja potiče korisnike na samostalno istraživanje i razgledavanje kulturne baštine. Time nije samo učinio

dio hrvatske kulturne baštine vidljivijim, napravio pionirske iskorake u upravljanju višejezičnim nazivljem te bio suautor platforme kojom je kulturnim ustanovama omogućeno objavljivanje nazivlja kao dijela semantičkog interneta već je i, kako kaže dr. sc. Vesna Lovrić Plantić, koordinatorica projekta za MUO, prilagodio korištenje podacima različitim profilima korisnika – turistima, studentima i znanstvenicima, što se potvrdilo ubrzo nakon objave mrežne stranice *athena.muo.hr* kada se počeo javljati velik broj korisnika interneta s upitima za uvid u građu Muzeja za umjetnost i obrt – od znanstvenika, muzealaca, studenata i novinara do „običnih“ građana iz zemlje i inozemstva zainteresiranih za određenu temu ili predmet.

Prijekt Partage Plus - digitalizacija europske secesijske baštine MUO

Drugi veliki projekt bio je *Partage Plus*²⁷ kojim se od 2012. do 2014. godine, u razdoblju od 26 mjeseci, radilo na digitalizaciji europske secesijske baštine – od visoke i primijenjene umjetnosti do arhitektonskih umjetničkih ostvarenja *in situ* – te se stvorilo 78 175 digitalnih reprodukcija predmeta uključujući dvije tisuće 3D modela stručno odabranih predmeta. Na projektu su sudjelovala 23 partnera iz 18 europskih zemalja. Važnost je projekta u tome što je cjelokupan materijal dostupan na vodećoj mrežnoj stranici za kulturu Europske unije – Europeani, a

²⁷ Partage Plus. Dostupno na: www.partage-plus.eu (pristupljeno 14. travnja 2017.). MUO – Partage Plus. Dostupno na: <http://partage.muohr/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).

pretraživanje sadržaja omogućeno je na 17 europskih jezika zemalja sudionica projekta.

Muzej za umjetnost i obrt u zbirku je digitaliziranih predmeta unio 5176 zapisa s područja primijenjene umjetnosti, slikarstva, skulpture, grafike, arhitekture i fotografije među kojima je uz predmete iz Muzeja za umjetnost i obrt i građa iz 64 partnerske ustanove (i u vlasništvu pojedinaca) s područja Republike Hrvatske. Daljnje znanstveno istraživanje secesije, ovog puta podunavske regije, zaštita, obnova i čuvanje te građe u digitalnom obliku te njezino predstavljanje cilj su novog projekta koji nije u prvom redu povezan s digitalizacijom baštine, no ipak izvire iz prethodnih projekata u kojima je MUO sudjelovao. Prvog siječnja 2017. godine

započeo je dvogodišnji projekt *Art Nouveau – Održiva zaštita i promocija secesijskog naslijeđa u podunavskoj regiji* u kojemu uz MUO sudjeluje još devet partnera iz sedam podunavskih zemalja koji će s pomoću povezanih međusektorskih aktivnosti raditi na održivom upravljanju i revitalizaciji secesijske baštine.

Uz gotovo 60 000 zapisa hrvatske građe, koliko ih je MUO ovim projektima postavio na najveću zajedničku europsku platformu, te uz iskustvo stečeno u ovladavanju novim alatima i sustavima, kao i tezaurusima, nezanemariv je i iznos sredstava koje je ovaj muzej povukao iz fondova EU-a – gotovo 2,5 milijuna kuna za tri projekta (za *Partage Plus* iznos je EU-ova sufinanciranja 972 000 kuna ili 50 % troškova, za projekt *AthenaPlus* 450 000 kuna ili 80 % ukupnih troškova, a za *Art Nouveau u podunavskoj regiji* procjena je EU-ova sufinanciranja 700 000 kuna ili 85 % ukupnih troškova).

Zagrebački **Muzej suvremene umjetnosti** bio je predlagач i nositelj projekta *Digitalizacija ideja: arhivi konceptualnih i neoavangardnih umjetničkih praksi*²⁸ koji se odvijao između 2010. i 2012. godine. Četiri muzeja – MSU u Zagrebu, Moderna galerija u Ljubljani, Muzej moderne umjetnosti u Varšavi i Muzej savremene umjetnosti Vojvodine u Novom Sadu – vrijednu su građu digitalizirala, ali i predstavila nizom izložaba, predavanja i publikacija. Iz programa *Kultura 2007. – 2013.* za ovaj je projekt odobreno 1,5 milijuna kuna.

Muzej moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci sudjelovao je između 2011.

i 2013. godine na trogodišnjem projektu digitalizacije djela suvremene umjetnosti i njihova uvođenja na mrežni portal Europeane pod nazivom *Digitising Contemporary Art*²⁹. Tijekom projekta riječki je muzej digitalizirao i postavio na Europeanu 730 radova iz zbirke, nastalih nakon 1945. godine, te pregled digitalizirane građe omogućio i na svojim mrežnim stranicama³⁰, čime se doprinijelo porastu prisutnosti hrvatske suvremene umjetnosti u mrežnom arhivu europske kulturne baštine. Vrijednost projekta za MMSU, podržanoga iz *Programa podrške politikama za primjenu informacijskih i komunikacijskih tehnologija*, iznosila je 1,3 milijuna kuna.

U sklopu projekta *pHisCulture: Upoznajmo zajedničku povijest u kulturnoj suradnji za budućnost*, koji je **Muzej Međimurja Čakovec** proveo unutar Operativnog programa *Slovenija – Hrvatska 2007. – 2013.*, postavljen je portal s digitaliziranom bazom podataka na internetskoj stranici Pomorskog muzeja Murska Sobotica.³¹ Na portalu je pregledno, sustavno i stručno uvrštena i javnosti dostupna raznolika digitalizirana građa istražena tijekom trajanja projekta (2013. – 2015.) koji se bavio istraživanjem i prikazivanjem povijesnog razdoblja s kraja 19. i početka 20. stoljeća u Čakovcu i Murskoj Soboti.

²⁹ Digitising Contemporary Art. Dostupno na: www.dca-project.eu/ (pristupljeno 10. travnja 2017.).

³⁰ Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka. Dostupno na: <http://www.zbirka.mmsu.hr/> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

³¹ pHisCulture: Digitalizirano muzejsko gradivo iz zgodovine Murske Sobote in Čakovca. Dostupno na: <http://phisculture.pomurski-muzej.si/> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

²⁸ Digitizing ideas. Dostupno na: <https://digitizing-ideas.org/> (pristupljeno 10. travnja 2017.).

Žive slike prema stvarnim povijesnim ličnostima grada Čakovca - Fin de siècle u Čakovcu, u sklopu prekograničnog projekta pHisCulture, iz dokumentacije Muzeja Međimurja, Čakovec

Muzej Slavonije u Osijeku sudjeluje (do kolovoza 2017.) na međunarodnome interdisciplinarnom znanstvenom projektu *Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: naša nužnost i obveza*³². Riječ je o projektu usustavljanja, neinvazivne digitalizacije i metalingvističke obrade odabranih djela iz knjižničnog fonda subotičkoga Franjevačkog samostana sv. Mihovila koji se odvija u partnerstvu s osječkim Zavodom za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Umjetničkom akademijom, Gradskom i sveučilišnom knjižnicom, zagrebačkim servisom ACOS te

³² DARIAH-HR: Digitalna istraživačka infrastruktura za umjetnost i humanistiku u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: <http://dariah.hr> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

subotičkim Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata. Rezultati interdisciplinarnog istraživanja bit će predstavljeni na međunarodnoj konferenciji s temom javne (digitalne) humanistike u Osijeku (u svibnju 2017.) te na sastanku konzorcija DARIAH-EU u danskom Aarhusu (Europska prijestolnica kulture; u studenome 2017.).

POSJETITELJI I RAZVOJ PUBLIKE

Projektom zagrebačkog **Muzeja suvremene umjetnosti** *Performing the Museum* (2014. – 2016.) željela su se potaknuti nova promišljanja o poslanju i ulozi muzeja, ali i otvoriti praktične mogućnosti za razvoj publike. Tradicionalna uloga muzeja, posebice muzeja suvremene umjetnosti, stalno se mijenja, pa je uklju-

Radionica Kluba mladih u sklopu projekta Translokarno - Muzej kao kutija za alat – Muzej suvremene umjetnosti Zagreb, iz dokumentacije MSU, Zagreb

čivanje publike u muzejske procese sve važnije. Tako je i ovaj projekt bio sastavljen od izložbenoga i obrazovnog programa koji su se gradili na sudioničkom pristupu i prema muzejskoj publici i prema osoblju.³³

Posebno je zanimljiv projekt *Translokarno: Muzej kao kutija za alat*³⁴ kojim se osmišljavaju novi načini i modeli komunikacije muzeja moderne i suvremene umjetnosti sa širom publikom, posebice s mladima u dobi između 15 i 25 godina (traje do rujna 2017.). Snježana Pintarić, ravnateljica MSU-a, upravo zbog svijesti

da se moraju iznaći alternativni načini komunikacije i privlačenja mladih, jedne od slabije zastupljenih skupina posjetitelja, u muzeje suvremene umjetnosti ušla je u projekt ostvaren uz potporu programa EU-a *Kreativna Europa* (iznos odobrenih sredstava iz *Kreativne Europe* vrijedi 174 000 kuna). Na projektu, u sklopu kojega je početkom 2017. održan okrugli stol o mladima, sudjeluju MSU u Zagrebu, Universalmuseum Joanneum / Kunsthhaus Graz, Kumu Art Museum u Tallinnu, Museion Bozen/Bolzano i Muzeum Sztuki u Łódźu.

Zahvaljujući mladima koje je ovaj projekt okupio, iz ankete koju su u sklopu projekta sami proveli saznali smo i to da je za mlade u Hrvatskoj nastava likovne umjetnosti dosadna, s puno „bubanja“, malo razgovora, previše godina i prema-

³³ Performing the Museum. Dostupno na: <http://performingthemuseum.net> (pristupljeno 11. travnja 2017.).

³⁴ Translocal: Museum as Toolbox. Dostupno na: <http://www.museumastoolbox.eu/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).

Projekt Translokarno - Muzej kao kutija za alat – Muzej suvremene umjetnosti Zagreb, iz dokumentacije MSU, Zagreb

lo prakse, a odlasci u muzeje su rijetki, nepripremljeni, bez interakcije te svedeni na mahnito prolaženje kroz prostor. Članovi Kluba mladih MSU-a proveli su među vršnjacima, učenicima srednjih škola i studentima anketu koja, premda nije ogledna, nudi neke zabrinjavajuće podatke. Na pitanje što im je pobudilo zanimanje za likovnu umjetnost samo 30 % navodi školu, 25 % internet i društvene mreže, a 10 % same muzeje. Na pitanje kako najčešće saznaju za neku izložbu mladi odgovaraju da je to prije svega putem interneta (52,5 %) i plakata (20 %), a tek onda u školi ili na fakultetu (19,9 %). I na koncu, iako 78 % misli da ima koristi od odlaska u muzeje, 80 % rijetko ili samo povremeno ide u muzeje.

Neki muzeji, poput **Muzeja Turopolja**, u suradnji sa školama razvijaju nove projekte kao što je *Muzej u školi, škola u muzeju*, koji bi se trebao naslanjati na baštinu Šćitarjeva, dok **Narodni muzej** iz Zadra već ima u pripremi dva projekta s kojima će se javiti na natječaje *Umjetnost i kultura za mlade* i *Umjetnost i kultura 54+*.

Nekoliko projekata povezano je s otvaranjem muzeja prema ljudima s posebnim potrebama. **Arheološki muzej Istre** upravo provodi projekt *COME-IN!*³⁵ kojim niz ustanova s područja srednje Europe nastoji osposobiti svoje stalne po-

³⁵ *Projekti Arheološkog muzeja Istre.* // Arheološki muzej Istre. Dostupno na: www.ami-pula.hr/desni-menu/projekti (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Projekt Arheološkog muzeja Istre namijenjen prihvatu posjetitelja s invaliditetom - lift, Sv Srca Pula. Foto: Đeni Gobić-Bravar, Arheološki muzej Istre

stave i povremene izložbe za prihvata posjetitelja s invaliditetom. **Muzej Moslavine** sudjelovao je između 2010. i 2011. godine na projektu unapređivanja razine znanja i vještina osoba s invaliditetom, a najagilniji je u ovoj vrsti projekata zagrebački **Tiflološki muzej**³⁶ koji je već sudjelovao i ponovno priprema čak četiri projekata kojima se nastoji učiniti umjetnost dostupna osobama oštećenog vida i

³⁶ Tiflološki muzej. Dostupno na: www.tifloloskimuzej.hr (pristupljeno 14. travnja 2017.).

slijepim osobama, a time ujedno osigurati što veće mogućnosti njihova sudjelovanja u kulturnom životu lokalne i šire europske zajednice. Među projektima ovog muzeja posebno se ističu oni koji se bave najranjivijim skupinama – izobrazba pedagoga, učitelja, uprava škola i roditelja djece s oštećenim vidom, stvaranje mreže muzeja i kustosa izučenih za rad sa slijepima i osobama oštećenog vida, rad i izobrazba osoba sa svim oblicima invaliditeta u starosti od 15 do 25 godina. **Muzejski dokumentacijski centar** kao partner sudjeluje na projektu Zagrebačke županije *In cultura veritas – razvojem atraktivnog turističkog proizvoda do bolje valorizacije i održivog korištenja kulturne baštine*. Cilj je provesti ogledni projekt uspostave funkcionalnog sustava praćenja posjetitelja u tri hrvatska muzeja – Samoborskome muzeju, Muzeju Sv. Ivan Zelina i Gradskome muzeju Jastrebarsko, te unaprijediti ponudu muzeja kako bi se učinili atraktivnijima za posjetitelje i učinkovito uključili u zajednički turistički proizvod. MDC će izraditi metodologiju za praćenje posjetitelja te prikupljanje i analizu podataka koja će se primijeniti kao svojevrsna ogledna aktivnost te poslužiti kao primjer dobre prakse i ostalim muzejima, ali i objektima kulturne baštine u regiji i šire. U skladu s razvijenom metodologijom praćenja posjetitelja MDC će u muzejima obuhvaćenim ovim projektom ugraditi i brojače posjetitelja na temelju kojih će se testirati i utvrditi definirana metodologija.

ISTRAŽIVANJA

Muzej grada Šibenika u sklopu je projekta *HERA (Humanities in the European Research Area)* 2015. godine

završio program *Pripremni i arheološki radovi na arheološkom nalazištu Velika Mrdakovica* (odobreno 1,1 milijun kuna). Istražena je površina od 1513 četvornih metara i otkriveno 300 metara liburnsko-rimske arhitekture koja je u potpunosti dokumentirana i digitalno obrađena. Utvrđeni su gradski bedemi u dužini od oko 100 metara, uključujući i kulu pripojenu bedemu, nalazište je opremljeno informativnim pločama, rasvjetom i teleskopom, a sagrađena je i pješačka staza.³⁷

Programom *Rođenje Europe: Ponovo probuđena arheološka nalazišta – suvremena interpretacija baštine kao temelj kulturnog turizma*, sufinanciranim iz Operativnog programa *Slovenija – Hrvatska 2007. – 2013.*, hrvatski su partneri **Zavičajni muzej Varaždinske Toplice i Muzej Prigorja**, među ostalim, proveli i arheološka istraživanja. Muzej Prigorja u okviru je ovog projekta, za koji je iz fondova dobio 380 000 kuna, na nalazištu Kuzelin proveo arheološko iskopavanje, 3D lasersko skeniranje i geofizička istraživanja te održao radionice za učenike osnovnih škola. Za potrebe budućega stalnog postava Muzeja izrađena je muzeološka koncepcija, snimka postojećeg stanja muzejske zgrade i idejno rješenje adaptacije zgrade. U Muzeju je postavljena izložba *Izgubljeno, nađeno* – prijedlog budućega stalnog postava arheološke zbirke kastruma Kuzelin, a izrađena je i *Studija zaštite i prezentacijskog potenci-*

*jala arheološkog nalazišta Kuzelin i bliskih arheoloških nalazišta.*³⁸

Bauhaus – umrežavanje ideja i prakse Muzeja suvremene umjetnosti iz Zagreba jedan je od složenijih istraživačko-izložbenih projekata kojim su muzejsko-galerijske i sveučilišne ustanove Austrije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije istražile i predstavile djelovanje umjetnika iz regije, studenata Bauhauusa, ali i utjecaj te znamenite škole na poslijeratnu suvremenu umjetnost, arhitekturu i dizajn.³⁹

Gradski muzej Varaždin projektom *BASTION* (2006. – 2008.) istraživao je arheološki i arhivski utvrdu Stari grad, a i drugi projekti kojima je cilj popularizacija i obnova baštine u nekim svojim segmentima nerijetko uključuju i istraživanja. Tako i već spomenuti projekt Grada Drniša uključuje i arheološka istraživanja na neistraženom području nalazišta Gradina.

Projektom *LIKE (Living on the Karst Edge)*, prijavitelja Istarske županije, financiranim iz programa prekogranične teritorijalne suradnje *INTERREG V-A Slovenija – Hrvatska* te s odobrenim ukupnim proračunom od 11 milijuna kuna, **Prirodoslovni muzej Rijeka** dobio je kao jedan od partnera 1,2 milijuna kuna koje će utrošiti na stručna i znanstvena istraživanja i zaštitu travnjaka, odnosno

³⁷ *Otvoren arheološki lokalitet Velika Mrdakovica*. // Šibensko-kninska županija. Dostupno na: <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/arhiva-novosti/otvorenje-arheološkog-lokaliteta-velika-mrdakovica/1961.html> (pristupljeno 14. travnja 2017.).

³⁸ *Rođenje Europe: Ponovo probuđena arheološka nalazišta – suvremena interpretacija baštine kao temelj kulturnog turizma* / ur. Spomenka Vlahović. Varaždinske Toplice: Zavičajni muzej Varaždinske Toplice, 2014./2015. Dostupno na: http://rodenje-europe.com.hr/wp-content/uploads/2016/09/Rodjenje_Europe_Brosura_projekta.pdf (pristupljeno 13. travnja 2017.).

³⁹ Baunet. Dostupno na: <http://www.baunet-info.com/> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Izložba Bauhaus – istraživačko izložbeni projekt MSU Zagreb. Foto: Filip Beusan, MSU Zagreb

biljnih vrsta Tommasinijeve merinke i razgranjenog srpca, te za osmišljavanje i provedbu složenoga edukacijskog programa i interaktivnih digitalnih sadržaja koji će biti dostupni publici i u prostorima muzeja u Rijeci i u Brodu na Kupu.

PROMIDŽBA BAŠTINE

Gotovo svi projekti imaju u sebi ugrađen i cilj promidžbe baštine, no možda taj segment dolazi najviše do izražaja u arheološkim projektima kojima se pokušava privući veća pozornost na nalazišta koja se nalaze izvan urbanih zona. Projekt *Iron-Age-Danube*, na kojemu uz zagrebački **Arheološki muzej**⁴⁰ sudjeluje

deset partnera iz pet zemalja – Austrije, Slovenije, Mađarske, Hrvatske i Slovačke, uključivat će i arheološka istraživanja krajolika starijega željeznog doba, ali i razvoj novih digitalnih i analognih alata za turističku upotrebu u odabranim mikroregijama, razvoj digitalne istraživačke mreže, revitalizaciju arheoloških parkova, stvaranje novih muzejskih programa za posjetitelje te međunarodnu promidžbu najvažnijih kulturnih krajolika ovog razdoblja. Vrijeme je provedbe projekta od 1. siječnja 2017. godine do konca lipnja 2019., a njegova je ukupna vrijednost 19 milijuna kuna, od čega je udio sufinanciranja EU-a 85 % ili oko 16,2 milijuna kuna.

⁴⁰ *Interreg Danube Transnational Programme Iron-Age-Danube*. // Arheološki muzej u Zagrebu. Dostupno na: <http://www.amz.hr/home/scien->

[tific-projects/iron-age-danube.aspx](http://www.amz.hr/home/scientific-projects/iron-age-danube.aspx) (pristupljeno 10. travnja 2017.).

Gomila u Jalžabetu – projekt Iron Age Danube. Arhiva Iron-Age-Danube AMZ

Kameni obzid grobne komore, Kaptol – projekt Iron Age Danube. Foto: Hrvoje Potrebica, Arhiva Iron-Age-Danube Arheološki muzej Zagreb

Lokalitet Vučedol i zgrada muzeja – projekt Arheološki park Vučedol, iz dokumentacije Muzeja vučedolske kulture

Jedan od najvećih projekata jest **Arheološki park Vučedol** čiji je cilj gospodarska revitalizacija i razvoj grada Vukovara i Vukovarsko-srijemske županije očuvanjem, prezentacijom i promidžbom arheološkog nalazišta Vučedol. Projekt se sastoji od više sastavnica koje uključuju prezentaciju arheološkog nalazišta s rekonstrukcijom nastambi iz vučedolskog doba, opremanje vile Streim, izgradnju znanstveno-interpretacijskog centra s različitim radionicama i infopunkta, uređenje parkirališta i pristupne ceste, izgradnju pristaništa, hortikulturno uređenje te uređenje prostora za ugostiteljsko-smještajne sadržaje. Financiranje se provodi u okviru Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020.*

Uređenje Arheološkog parka *Vučedol* bilo je već predviđeno prethodnim, velikim projektom Vlade Republike Hr-

vatske i Razvojne banke Vijeća Europe – *Istraživanje, obnova i revitalizacija kulturne baštine Ilok – Vukovar – Vučedol*, kojim je obnovljena povijesna jezgra grada Vukovara, kompleks dvorca Eltz i dvorac Odescalchi u Iloku. Projektom koji su financirale Vlada Republike Hrvatske (25 %) i Razvojna banka Vijeća Europe (75 %) s ukupno 226 milijuna kuna obnovljeni su Gradski muzej Vukovar i Muzej grada Iloka te je izgrađen Muzej vučedolske kulture⁴¹.

Za vrednovanje i predstavljanje kulturne baštine u Danilu **Muzej grada Šibenika** dobio je 1,4 milijuna kuna, **Muzeji i galerije Konavala** upravo ove, 2017. godine ulaze u dva dvogodišnja projekta *Archaeopolis* i *Archesmes*, kojima je cilj

⁴¹ Muzej vučedolske kulture. Dostupno na: <http://vucedol.hr> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

predstavljanje arheoloških i povijesnih nalazišta, a **Lošinjski muzej** bio je partner na projektu *Clash of Cultures* (2012. – 2014.) kojim su predstavljena četiri važna arheološka nalazišta – među njima i hrvatski Osor.

Zadarska županija (partner **Narodni muzej**) predložila je projekt *SMART HERITAGE* kao dio *Jadransko-jonskog programa* (2017. – 2018.), kojim će se baština predstavljati i na samim lokacijama i u virtualnom svijetu novim tehnologijama kao što su 3D vizualizacije kulturne baštine, virtualni 3D modeli i hologramske instalacije, a **Arheološko-mu muzeju Split** koncem 2016. godine odobren je više od pet milijuna kuna vrijedan projekt uređenja Arheološkog parka *Salona* (odobrena bespovratna sredstva iz fondova EU-a iznose 4,1 milijun kuna).

NOVE TEHNOLOGIJE

Više je odobrenih projekata povezano s inovativnim konceptima predstavljanja kulturnog nasljeđa primjenom novih tehnologija. *Tehnologija i turizam – proširena stvarnost za promociju rimskih i bizantskih itinerera* naziv je projekta u kojemu su uz partnere iz Italije, Slovenije i Srbije sudjelovali **Arheološki muzej Istre** te gradovi Rijeka i Poreč. **Muzej Međimurja Čakovec**, u sklopu projekta prekogranične suradnje s Mađarskom *Putovi Zrinskih*, osmislio je aplikaciju za pametne telefone s kartom povijesnih lokacija te izradio trojezične mrežne stranice dok je u suradnji sa slovenskim partnerima na projektu *pHisCulture: Upoznajmo zajedničku povijest u kulturnoj suradnji za budućnost* izradio interaktivne aplikacije za

višedodirni kiosk za izložbe i zajednički internetski portal. **Hrvatski pomorski muzej** iz Splita u srpnju 2017. ulazi u projekt *I'M. Immersive Museum* na kojemu će zajedno s partnerima istraživati nove modele usluga u cilju povećanja i širenja publike.

IZLOŽBE

Projektom *ArCAFE* (2013. – 2015.) kojim se željelo predstaviti europsku baštinu željeznog doba, s naglaskom na kulture Kelta, Ibera i Japoda, ostvarile su se dvije velike izložbe čiji su nositelji bili Katalonski arheološki muzej i **Arheološki muzej** u Zagrebu. Zagrebačka izložba *Japodi* predstavljena je tijekom 2014. i 2015. godine u Francuskoj i Španjolskoj. Među izložbama koje su nastale kao dijelovi projekata treba izdvojiti izložbu *Bauhaus – umrežavanje ideja i prakse* u MSU-u⁴², zatim putujuću izložbu *Karneval kralj Europe*, u čijoj je izradi kao partner sudjelovao **Etnografski muzej iz Zagreba**⁴³, te četiri izložbe **Lošinjskog muzeja** uz projekt *Clash of Cultures: Uhvati pravu ravnotežu! Osor u ravnoteži europskih kultura i civilizacija posljednjih stoljeća stare ere*⁴⁴, *Dama iz Čikata*⁴⁵,

⁴² Muzej suvremene umjetnosti Zagreb. Dostupno na: www.msu.hr/#/hr/20533 (pristupljeno 21. travnja 2017.).

⁴³ Etnografski muzej u Zagrebu. Dostupno na: www.emz.hr (pristupljeno 13. travnja 2017.).

⁴⁴ *Uhvati pravu ravnotežu! Osor u ravnoteži europskih kultura i civilizacija posljednjih stoljeća stare ere.* // Lošinjski muzej. Dostupno na: www.muzej.losinj.hr/izlozba/ravnoteza-fritzy (pristupljeno 13. travnja 2017.).

⁴⁵ *Dama iz Čikata.* // Lošinjski muzej. Dostupno na: www.muzej.losinj.hr/izlozba/dama-cikat (pristupljeno 13. travnja 2017.).

*Mjesta susretanja*⁴⁶ i *Clash of Cultures*⁴⁷. Više projekata riječkog **Muzeja moderne i suvremene umjetnosti** uz radionice, predavanja, istraživanja i simpozije uključivalo je i izložbe – projektom *Password: Printmaking*⁴⁸ (2012. – 2014.) stvorena je putujuća međunarodna izložba na kojoj je predstavljena suvremena grafička produkcija 24 umjetnika iz šest zemalja partnera na projektu.

Velika putujuća izložba i predstavljanje tipičnoga rimskog vrta bit će jedan od rezultata slovensko-hrvatskog projekta **CLAUSTRA+** kojemu je odobreno 13 milijuna kuna. Hrvatski partner **Prirodoslovni muzej Rijeka**, koji je dobio oko milijun kuna, sudjelovat će i u različitim aktivnostima koje će život starih Rimljana i funkcioniranje obrambenog sustava predstaviti u kontekstu odnosa starih Rimljana s prirodom.

PUBLIKACIJE

U sklopu projekta *Jezici Zrinskih Muzej Međimurja Čakovec* preveo je knjigu Vladimira Kalšana *Međimurska povijest* na mađarski jezik. Uz izložbe rađene za pojedine projekte objavljuvani su i katalozi, poput velikoga dvojezičnog kataloga o Japodima **Arheološkog muzeja u Zagrebu** ili bogato ilustriranog kataloga uz izložbu o Bauhausu (hrvatsko i englesko

⁴⁶ *Mjesta susretanja*. // Lošinjski muzej. Dostupno na: www.muzej.losinj.hr/izlozba/mjesta-susretanja (pristupljeno 13. travnja 2017.).

⁴⁷ *Exhibition „Get the balance right! Osor in balance of European cultures and civilizations in the last centuries BC“*. // Lošinjski muzej. Dostupno na: www.muzej.losinj.hr/event/izlozba+osor (pristupljeno 13. travnja 2017.).

⁴⁸ *Password: Printmaking*. Dostupno na: www.password-printmaking.eu (pristupljeno 11. travnja 2017.).

izdanje) koji je uredila Jadranka Vinterhalter, muzejska savjetnica MSU-a, i u kojemu su objavljeni prilozi dvadeset i šest hrvatskih i međunarodnih stručnjaka za avangardnu i modernu umjetnost koji su sudjelovali na projektu *BAUNET*.

UMREŽAVANJE

Međunarodno umrežavanje ustanova, lokaliteta i pojedinačnih spomenika kulture kako bi se vrednovanjem baštine stvorili novi turistički sadržaji također su česti ciljevi odobrenih projekata. Nizom projekata osnaženo je stvaranje mreža parkova, turističkih ruta kojima se povezuju pogranične županije i regije (Jadransko-jonska, Podunavlje...), arheološka nalazišta, UNESCO-ovi lokaliteti, parkovi, antička i povijesna kazališta, dvorci te fenomeni nematerijalne baštine. Tako je **Povijesni i pomorski muzej Istre** sudjelovao u dva takva projekta, *AdriaMuse* i *HERA*, kojima se nastojalo ojačati mrežu muzeja razvojem inovativnih informacijskih i komunikacijskih alata i usluga te stvoriti zajedničku prekograničnu platformu na području Jadrana za upravljanje i promidžbu održivog turizma na temelju zajedničkoga kulturnog nasljeđa.

Podatci koje smo ovom anketom prikupili među muzejima pokazuju da broj i veličina projekata u kojima su naši muzeji sudjelovali nisu u korelaciji s veličinom ustanove ili razvijenošću grada u kojemu se nalaze. U Zagrebu, u kojemu se nalazi najveći broj muzeja, od 30 ustanova svega je sedam ili 23 % dosad sudjelovalo u programima EU-a: Muzej suvremene umjetnosti u devet programa, Etnografski i Tiflološki muzej u četiri, Muzej za umjetnost i obrt u tri, Arheološki muzej u

dva, Prirodoslovni muzej i Muzej Prigorja u jednome, a Tehnički muzej *Nikola Tesla* i Muzejski dokumentacijski centar prijavili su i čekaju rezultate prvog natječaja.

Iako financijski učinci nisu pokazatelj za vrednovanje programa, zanimljivo je da su svi zagrebački muzeji zajedno uspješni ostvariti manje od 20 milijuna kuna iz fondova EU-a dok je Gradski muzej Virovitica kao partner u obnovi dvorca Pejačević dobio 66 milijuna, Muzej grada Šibenika sudjelovao je u šest projekata kojima je povučeno 60 milijuna, Muzeji Hrvatskog zagorja svojim su projektima ostvarili više od 22 milijuna, a samo jednom projektu u kojemu je partner i korisnik Narodni muzej Zadar, obnovi Kneževe palače, dodijeljeno je 35 milijuna kuna bespovratnih sredstava.

Iako se Hrvatska ne može uspoređivati s drugim zemljama po dužini svojeg članstva u EU-u, usporedbe radi, Narodna galerija iz Ljubljane za svoju je obnovu iz fondova EU-a povukla 80 milijuna kuna, Češka je isti iznos dobila za projekt obnove deset sinagoga izvan Praga, koje su obnovom postale neka vrsta nacionalnoga židovskog muzeja, dok su Poljaci, prema podacima njihova Ministarstva kulture i nacionalne baštine, samo iz jednog programa EU-a – Operativnog programa *Infrastruktura i okoliš* – za potrebe očuvanja i obnove baštine, digitalizaciju baštine i razvoj kulturnih resursa povukli 553 milijuna eura, odnosno gotovo 17 milijardi kuna.

– Prijava velikoga infrastrukturnog projekta za sredstva iz fondova EU-a zaista je izazov ne samo zbog velikog opsega priprema koje morate sami obaviti već i zbog širokog kruga suradnika bez čijeg sudjelovanja ne možete podnijeti prijavu.

Svi oni nisu nužno jednako motivirani za ostvarenje projekta kao vi. Mislim da je to osnovni razlog zašto smo u razdoblju do 2013. imali relativno malo muzejskih ulagačkih projekata prijavljenih na natječaje EU-a. – rekla nam je Goranka Horjan koja je vodila prijavu Galerije Antuna Augustinčića i Etnografskog muzeja u Zagrebu. Druge razloge zašto nije bilo više takvih projekata kolegica Horjan vidi u modelima financiranja te u činjenici da se u muzejskoj djelatnosti nije dovoljno ulagalo u izobrazbu za rad na projektima EU-a, da se u tom području smatra da to nije njihov posao ili se pak ne želi povećavati opseg posla. Naime, dinamika rada na većem projektu EU-a iznimno je zahtjevna, a rokovi strogo određeni.

Za mnoge su muzeje gradovi i županije odradili prijave, a muzeji su samo jednim dijelom sudjelovali u izradi natječajne dokumentacije, dok su drugi kao nositelji na nizu manjih projekata doista usvojili znanja potrebna za prijavljivanje. Maša Hrustek Sobočan, ravnateljica Muzeja Međimurja iz Čakovca, koji je prema broju programa u kojima je sudjelovao (osam) pri vrhu među hrvatskim muzejskim ustanovama, kaže da su se pri izradi dokumentacije prvih triju projekata *debelo sami angažirali na pronalazanju partnera, osmišljavanju projekata, mučili muku s pretfinanciranjem i jako puno naučili*. Poslije su ih projekti doslovno sami pronalazili, pa su mnoge morali i odbiti. Jedan od razloga njihove veće angažiranosti vidi i u klimi koja vlada u Međimurju, gdje se angažiranost na projektima očekuje i traži od osnivača: organizirane su brojne radionice za izobrazbu, u nekoliko većih projekata ušli su zajednički s lokalnim vlastima,

Turističkom zajednicom Međimurske županije i Regionalnom razvojnom agencijom Međimurje s kojima su već postali uhodani tim, a važno je istaknuti i dobru suradnju ostvarenu sa slovenskim i mađarskim susjedima koji su imali više iskustva s projektima.

A iskustva iskusnih država govore da je za dobre rezultate bilo nužno na vrijeme imati određene prioritete i strategije. Ministarstvo kulture Češke Republike u pregovorima je i pripremama za korištenje strukturnim fondovima u baštinskom području odredilo dva prioriteta: obnovu baštine i digitalizaciju. Mi još uvijek u 2017. godini nemamo donesenu strategiju digitalizacije, a strateški su dokumenti Ministarstva kulture u posljednja dva sastava bili doista neozbiljno štivo u kojemu se pod muzejskom djelatnošću metodom *copy-paste* prepisivala statistika uz dvije-tri opće želje za bolje sutra.

U takvoj je situaciji samim muzealcima, gradovima, županijama, općinama i turističkim zajednicama bilo prepušteno osmišljavanje programa čije će ostvarenje u nekim slučajevima, zbog nedostatka strateškog promišljanja, donijeti nemale probleme, i u ostvarenju velikih projekata za koje su odobrena sredstva tek za izradu projektne dokumentacije i u segmentu održivosti projekata koji će u svojim budućim programima zacrtanim aktivnostima i uvođenjem zahtjevnih novih tehnologija višestruko povećati troškove održavanja, a pritom se većinom i dalje naslanjati na javno financiranje.

MREŽNI IZVORI

AthenaPlus. Dostupno na: <http://www.athena-plus.eu/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).

Baunet. Dostupno na: <http://www.baunet-info.com/> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Civitas Sacra. Dostupno na: <http://civitas.sacra.sibenska-biskupija.hr/> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Dama iz Čikata. // Lošinjski muzej. Dostupno na: www.muzej.losinj.hr/izlozba/dama-cikat (pristupljeno 13. travnja 2017.).

DARIAH-HR: Digitalna istraživačka infrastruktura za umjetnost i humanistiku u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: <http://dariah.hr> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Digitising Contemporary Art. Dostupno na: www.dca-project.eu/ (pristupljeno 10. travnja 2017.).

Digitizing ideas. Dostupno na: <https://digitizing-ideas.org/> (pristupljeno 10. travnja 2017.).

Etnografski muzej u Zagrebu. Dostupno na: www.emz.hr (pristupljeno 13. travnja 2017.).

EU projekti. // Muzej Međimurja Čakovec. Dostupno na: mmc.hr/eu-projekti/ (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Exhibition „Get the balance right! Osor in balance of European cultures and civilizations in the last centuries BC“. // Lošinjski muzej. Dostupno na: www.muzej.losinj.hr/event/izlozba+osor (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Gradu Splitu dodijeljeno gotovo 5 milijuna kuna za obnovu kulturne baštine. // Grad Split. Dostupno na: <http://www.split.hr/Default.aspx?art=8469> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Hrvatski prirodoslovni muzej obnavlja dvorac Amadeo EU sredstvima. // Hrvatski prirodoslovni muzej. Dostupno na: http://www.hpm.hr/Doga%C4%91anja/Najava/Hrvatski%20prirodoslovni%20muzej%20obnavlja%20dvorac%20Amadeo%20EU%20sredstvima_3727 (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Hvar postaje tvrđava kulture. // Grad Hvar. Dostupno na: <http://www.hvar.hr/portal/hvar-postaje-tvrđava-kulture/> (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Interreg Danube Transnational Programme Iron-Age-Danube. // Arheološki muzej u Zagrebu. Dostupno na: <http://www.amz.hr/home/scientific-projects/iron-age-danube.aspx> (pristupljeno 10. travnja 2017.).

Interreg Slovenija – Hrvatska. Dostupno na: www.si-hr.eu/hr2/ (pristupljeno 10. travnja 2017.).

- Kula Jankovića. Dostupno na: www.kulajankovica.hr (pristupljeno 13. travnja 2017.).
- KulTourSpirit*. // Grad Pazin. Dostupno na: <https://www.pazin.hr/gospodarstvo-financije/turizam/kultourspirit/> (pristupljeno 13. travnja 2017.).
- Mjesta susretanja*. // Lošinjski muzej. Dostupno na: www.muzej.losinj.hr/izlozba/mjesta-susretanja (pristupljeno 13. travnja 2017.).
- MUO – AthenaPlus. Dostupno na: <http://athena.muo.hr/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).
- MUO – Partage Plus. Dostupno na: <http://partage.muo.hr/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).
- Muzej Belišće*. // Grad Belišće. Dostupno na: www.belisce.hr/muzej-belisce/ (pristupljeno 10. travnja 2017.).
- Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka. Dostupno na: <http://www.zbirka.mmsu.hr/> (pristupljeno 21. travnja 2017.).
- Muzej suvremene umjetnosti Zagreb. Dostupno na: www.msu.hr/#/hr/20533 (pristupljeno 21. travnja 2017.).
- Muzej vučedolske kulture. Dostupno na: <http://vucedol.hr> (pristupljeno 21. travnja 2017.).
- Obnova dvorca Pejačević i revitalizacija Gradskog parka u Virovitici*. // Gradski muzej Virovitica. Dostupno na: <http://www.muzejvirovitica.hr/vijesti/816/> (pristupljeno 10. travnja 2017.).
- Obnova Velikog Tabora*. // Dvor Veliki Tabor. Dostupno na: www.veliki-tabor.hr/o-muzeju/pregled/obnova-velikog-tabora (pristupljeno 13. travnja 2017.).
- Odjel Kneževa palača*. // Narodni muzej Zadar. Dostupno na: <http://nmz.hr/odjeli/knezeva-palaca> (pristupljeno 10. travnja 2017.).
- Odobren projekt „Info centar industrijske baštine – Holandska kuća“*. // Gradski muzej Sisak. Dostupno na: <http://www.muzej-sisak.hr/article/608/odobren-projekt-info-centar-industrijske-bastine-holandska-kuca> (pristupljeno 11. travnja 2017.).
- Općina Svetvinčenat potpisala Ugovor na 22,6 milijuna – Uspjeh KulTERRE!* // Općina Svetvinčenat. Dostupno na: <http://svetvincenat.hr/opcina-svetvincenat-potpisala-ugovor-na-226-milijuna-uspjeh-kulterre/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).
- O projektu*. // Kneževa palača. Dostupno na: www.knezeva.hr/o-projektu (pristupljeno 10. travnja 2017.).
- Otvoren arheološki lokalitet Velika Mrdakovića*. // Šibensko-kninska županija. Dostupno na: <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/arhiva-novosti/otvorenje-arheološkog-lokaliteta-velika-mrdakovica/1961.html> (pristupljeno 14. travnja 2017.).
- Partage Plus. Dostupno na: www.partage-plus.eu (pristupljeno 14. travnja 2017.).
- Password: Printmaking. Dostupno na: www.password-printmaking.eu (pristupljeno 11. travnja 2017.).
- Performing the Museum. Dostupno na: <http://performingthemuseum.net> (pristupljeno 11. travnja 2017.).
- pHisCulture: Digitalizirano muzejsko gradivo iz zgodovine Murske Sobote in Čakovca. Dostupno na: <http://phisculture.pomurski-muzej.si/> (pristupljeno 21. travnja 2017.).
- Plan nabave za projekt Revitalizacija područja tvrđave sveti Ivan*. // Grad Šibenik. Dostupno na: <http://www.sibenik.hr/ai/plan-nabave-za-projekt-revitalizacija-podrucja-tvrdave-sveti-ivan> (pristupljeno 21. travnja 2017.).
- Potpisan Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za projekt „Integrirani program obnove kulturne baštine Grada Drniša“*. // Grad Drniš. Dostupno na: <https://www.drnis.hr/aktualno/integrirani-program-obnove-kulturne-bastine-grada-drnisa> (pristupljeno 21. travnja 2017.).
- Prirodoslovnom muzeju odobreno financiranje 4 projekta*. // Primorsko-goranska županija. Dostupno na: http://www.pgz.hr/arhiva_novosti?newsid=4348 (pristupljeno 5. lipnja 2017.).
- Projekt obnove EMZ-a*. // Etnografski muzej Zagreb. Dostupno na: <http://emz.hr/Projekt%20obnove%20EMZ-a> (pristupljeno 13. travnja 2017.).
- Projekti Arheološkog muzeja Istre*. // Arheološki muzej Istre. Dostupno na: www.ami-pula.hr/desni-menu/projekti (pristupljeno 21. travnja 2017.).
- Projektna prijava „Prijeteljima vrata otvorena“ prošla 3. fazu*. // Općina Sutivan. Dostupno na: <http://www.sutivan.hr/novosti/projektna-prijava-uspjeh-kulterre/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).

java-prijateljima-vrata-otvorena-prosla-3-fazu/ (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Revitalizacija tvrđave. // Tvrđava Barone. Dostupno na: <http://www.barone.hr/stranice/revitalizacija-tvr-ave/5.html> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Revitalizacija tvrđave. // Tvrđava sv. Mihovila. Dostupno na: <http://svmihovil.sibenik.hr/?stranice=revitalizacija-tvr-ave&id=3> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Rodenje Europe: Ponovo probuđena arheološka nalazišta – suvremena interpretacija baštine kao temelj kulturnog turizma / ur. Spomenka Vlahović. Varaždinske Toplice: Zavičajni muzej Varaždinske Toplice, 2014./2015. Dostupno na: http://rodenje-europe.com.hr/wp-content/uploads/2016/09/Rodjenje_Europe_Brosura_projekta.pdf (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Selca – kulturno srce Brača. // Općina Selca. Dostupno na: <http://www.selca.hr/novosti/selca--kulturno-srce-braca.php#.WT5SIIISGPcs> (pristupljeno 21. travnja 2017.).

Studio Galerije Antuna Augustinčića. // Galerija Antuna Augustinčića. Dostupno na: <http://www.gaa.mhz.hr/studio-galerije-antuna-augustinčića-s68> (pristupljeno 10. travnja 2017.).

Tiflološki muzej. Dostupno na: www.tifloloski-muzej.hr (pristupljeno 14. travnja 2017.).

Translocal: Museum as Toolbox. Dostupno na: <http://www.museumastoolbox.eu/> (pristupljeno 14. travnja 2017.).

Uhvati pravu ravnotežu! Osor u ravnoteži europskih kultura i civilizacija posljednjih stoljeća stare ere. // Lošinjski muzej. Dostupno na: www.muzej.losinj.hr/izlozba/ravnoteza-fritzzy (pristupljeno 13. travnja 2017.).

Županiji odobren projekt vrijedan 32,6 milijuna kuna. // Gradski muzej Korčula. Dostupno na: <https://www.gm-korcula.com/hr/novosti/79-zupaniji-odobren-projekt-vrijedan-32-6-milijuna-kuna> (pristupljeno 21. travnja 2017.).